ปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

Determinants of Housing Issues of the Dependent Elderly in Rang Krathum Subdistrict, Bang Len, Nakhon Pathom

รับบทความ	10/02/2569
แก้ไขบทความ	19/03/2569
ยอมรับบทความ	30/03/2569

ธนัชพงศ์ ชาญชัยอธิโรจน์* ทรงเกียรติ เที้ยธิทรัพย์
ภาควิชาสถาปัตยกรรมและการวางแผน คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
Thanatpong Chanchaiathiroj, Songkiat Teartisup
Department of Architecture and Planning, School of Architecture, Art and Design
King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang
tara.yut@hotmail.com, kiatss@hotmail.com
*ผู้ประพันธ์บรรณากิจ

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยวิเคราะห์จากผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่กรณีศึกษารวม 7 ราย จำแนกระดับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงตามเกณฑ์การประเมินดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel Index of Activity of Daily Living: ADL) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ1) ค่า ADL = 0–4 (กลุ่มติดเตียงจำนวน 2 ราย) และ2) ค่า ADL = 5–11 (กลุ่มติดบ้านจำนวน 5 ราย) โดยวิเคราะห์ปัจจัยครอบคลุมมิติปัจจัยด้านร่างกายและพฤติกรรม ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีความเชื่อมโยงกันในแต่ละปัจจัย โดยปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นรากฐานสำคัญของปัญหา ได้แก่ รายได้ที่ไม่เพียงพอ ค่าใช้จ่ายด้านการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น และการขาดหลักประกันทางสังคม ส่งผลให้ครัวเรือนไม่สามารถปรับปรุงหรือดูแลที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมได้ ปัจจัยดังกล่าวเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ซึ่งพบความเสื่อมโทรมของโครงสร้างและวัสดุที่อยู่อาศัย พื้นต่างระดับ พื้นผิวลื่น ทางลาด และราวจับที่ไม่สามารถใช้งานได้จริง รวมถึงการขาดอุปกรณ์ช่วยเหลือที่จำเป็น ส่งผลต่อความปลอดภัยและความสามารถในการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันปัจจัยด้านร่างกายและพฤติกรรมสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ การขาดผู้ดูแลอย่างต่อเนื่อง และการใช้พื้นที่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะหรือไม่สอดคล้องกับสภาพร่างกาย ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและการเจ็บป่วยซ้ำซ้อน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยเหมาะสมและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระยะยาว

***คำสำคัญ**: ผู้สูงอายุ ภาวะพึ่งพิง กลุ่มติดเตียง กลุ่มติดบ้าน ปัจจัย*

Abstract

This study examines determinants of housing issues of dependent elderly in Rang Krathum subdistrict, Banglen, Nakhon Pathom. The seven study cases were categorized by the Barthel Index of Activities of Daily Living (ADL) into two groups: bedbound (ADL 0–4; n=2) and homebound (ADL 5–11; n=5). The study evaluated physical, behavioral, environmental, and socioeconomic dimensions. Findings indicate that housing issues are deeply interconnected with socioeconomic factors—including insufficient income, rising care costs, and lack of social security—forming the root cause. These constraints prevent necessary home modifications, leading to environmental risks such as structural deterioration, slippery surfaces, and impractical accessibility features (ramps/handrails). Furthermore, physical and behavioral constraints, coupled with inconsistent caregiving and unsuitable living spaces, heighten the risk of accidents and complications. The study underscores the urgency of developing safe, sustainable housing to effectively enhance the long-term quality of life for the dependent elderly.

Keywords: *elderly, dependent, bed bound, home bound, factor*

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ส่งผลให้สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งมาพร้อมกับปัญหาความเสื่อมถอยของร่างกาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง มีอุปสรรคในการใช้ชีวิตประจำวันและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุภายในที่พักอาศัย จากการสำรวจพบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพของที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ในอดีตมิได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ เช่น พื้นต่างระดับ หรือห้องน้ำที่ขาดราวจับ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญต่อสุขภาวะและความปลอดภัยในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงรวม 7 ราย โดยจำแนกระดับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ตามเกณฑ์การประเมินดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel Index of Activity of Daily Living: ADL) จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ1) ค่า ADL = 0–4 (กลุ่มติดเตียงจำนวน 2 ราย) และ2) ค่า ADL = 5–11 (กลุ่มติดบ้านจำนวน 5 ราย) สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชุมชนกึ่งชนบทที่มีลักษณะที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมีอุปสรรคในการใช้งานพื้นที่ใช้สอยทำให้เกิดภาวะแยกตัวจากสังคม และเพิ่มภาระแก่ผู้ดูแลในการช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในที่พักอาศัยได้อย่างปลอดภัยและลดความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุภายในที่พักอาศัย

ภาพ 1 แสดงแผนที่เส้นทางแผนที่ที่อยู่อาศัยกรณีศึกษา
ที่มา: ดัดแปลงจาก Google Map โดย ผู้วิจัย, 2569

ตาราง 1 ข้อมูลกรณีศึกษา

รูปภาพผังตำแหน่งที่อยู่อาศัยกรณีศึกษา

กรณีศึกษา	อายุ (ปี)	ค่า ADL	จัดอยู่ในกลุ่ม
รายที่ 1	84	9	กลุ่มติดบ้าน
รายที่ 2	98	4	กลุ่มติดเตียง
รายที่ 3	95	4	กลุ่มติดเตียง
รายที่ 4	62	7	กลุ่มติดบ้าน
รายที่ 5	68	8	กลุ่มติดบ้าน
รายที่ 6	79	9	กลุ่มติดบ้าน
รายที่ 7	78	9	กลุ่มติดบ้าน

ที่มา: ผู้วิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตของการวิจัย

- ขอบเขตด้านกรณีศึกษา : ศึกษาเฉพาะที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่ภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวนรวม 7 ราย จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ1) ค่า ADL = 0–4 (กลุ่มติดเตียงจำนวน 2 ราย) และ2) ค่า ADL = 5–11 (กลุ่มติดบ้านจำนวน 5 ราย)
- ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลทั่วไป ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านสุขภาพ และด้านสภาพที่อยู่อาศัย โดยในด้านสภาพที่อยู่อาศัยจะศึกษาเฉพาะบริเวณจุดเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ และสุขภาวะทางกายภาพสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

คำถามงานวิจัย

- ปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นอย่างไร
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมมีอะไรบ้าง

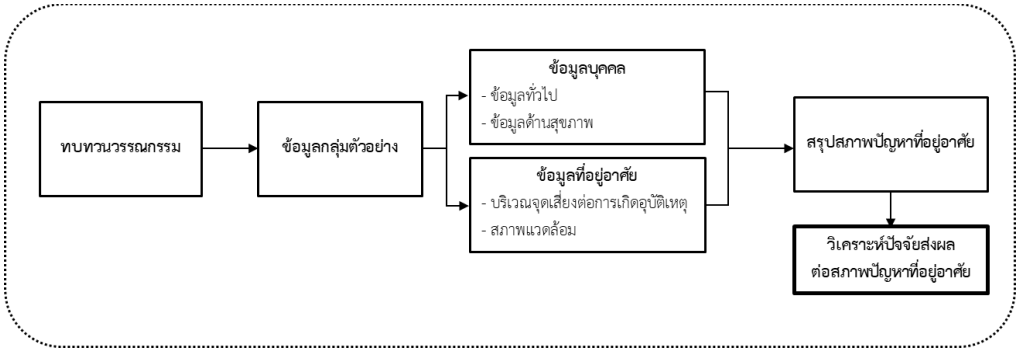
วิธีการดำเนินการวิจัย

- ข้อมูลทุติยภูมิ : ศึกษาเอกสาร รวบรวมข้อมูลแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย บทความวิชาการ มาตรฐานและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาบ้านผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่กรณีศึกษา
- ข้อมูลปฐมภูมิ : แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ1) ข้อมูลด้านบุคคล ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตประจำวัน และ2) ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย ศึกษาข้อมูลบริเวณจุดเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

สุขภาวะ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตและความปลอดภัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่กรณีศึกษา โดยทำการลงพื้นที่สำรวจและจัดทำแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ เก็บภาพถ่าย เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการอยู่อาศัยในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี และกำหนดประเด็นการศึกษา จากนั้นนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลบุคคล ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านสุขภาพ ควบคู่กับข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยในมิติของจุดเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและสภาพแวดล้อม ข้อมูลดังกล่าวถูกนำมาสรุปเป็นภาพรวมของสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ขั้นตอนสุดท้าย คือการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัย เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ดังภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์ : โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไป อายุ เพศ ลักษณะการดำเนินชีวิตประจำวัน 2) ข้อมูลสุขภาพ โรคประจำตัว ลักษณะและระดับของการพึ่งพิง อุปสรรคในการดำเนินชีวิต
- แบบสำรวจ : โครงสร้างของแบบสำรวจประกอบด้วย ข้อมูลที่ตั้ง ขนาดพื้นที่อาคาร ลักษณะการใช้งานอาคาร รวมถึงการเก็บภาพถ่ายสภาพปัจจุบัน

ทบทวนวรรณกรรม

ปัจจัยด้านร่างกายและพฤติกรรม : สมรรถภาพทางกายเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความเสี่ยงในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเพศหญิงช่วงอายุ 60–65 ปี ซึ่งมีความแข็งแรงของมวลกล้ามเนื้อน้อยกว่าเพศชาย ประกอบกับความเสื่อมตามวัยด้านสายตาและการมีโรคประจำตัว เช่น โรคความดันโลหิตสูง (กนกอร ทองกลึง, 2560; ณัชพล ชูถม, 2564) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการดำเนินกิจวัตรประจำวัน (ADL) ซึ่งผู้สูงอายุบางส่วนอาจต้องการผู้ช่วยเพื่อให้สามารถทำกิจกรรมพื้นฐานได้ตามปกติ

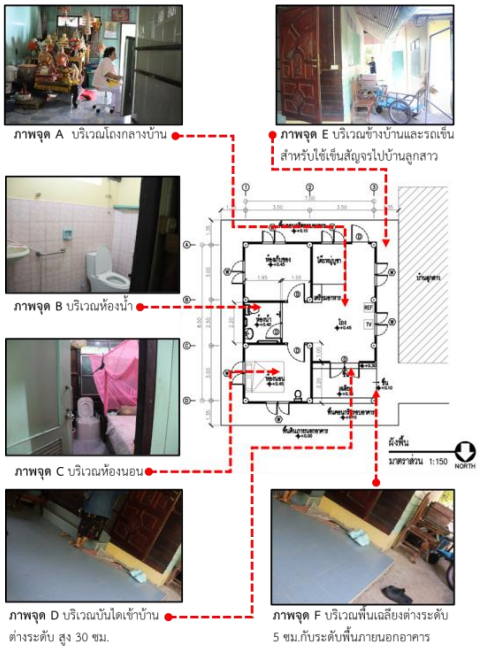
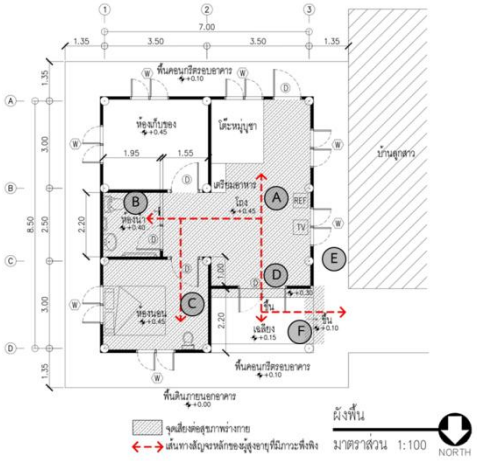
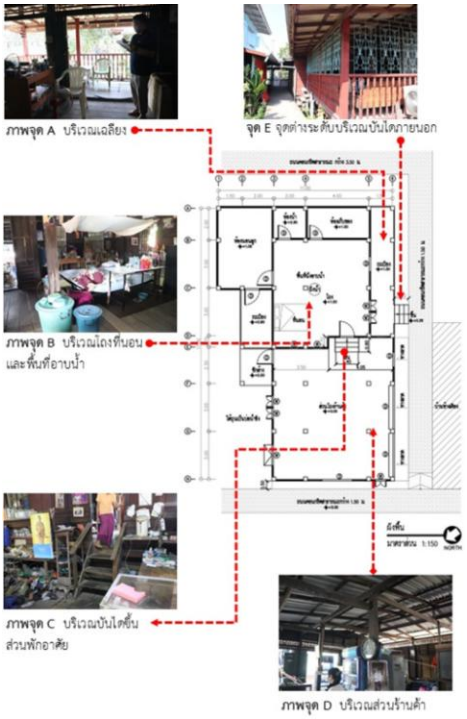
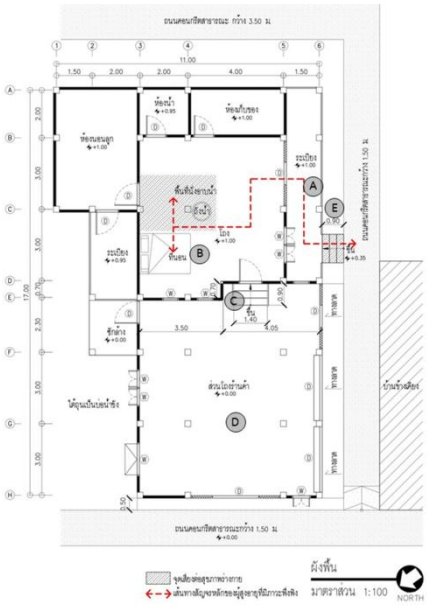
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย : งานศึกษาพบว่า สภาพปัญหาที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มักเกิดจากการขาดอุปกรณ์สนับสนุนการเคลื่อนไหว เช่น ราวจับในห้องน้ำ และการใช้วัสดุพื้นผิวที่เสี่ยงต่อการลื่นล้ม (กนกอร ทองกลึง, 2560; ณัชพล ชูถม, 2564) นอกจากนี้ยังพบปัญหาเชิงพื้นที่ในส่วนพักอาศัย โดยเฉพาะห้องนอนและห้องครัวที่มีการจัดวางพื้นที่ไม่เหมาะสม รวมถึงบริเวณระเบียงที่มักประสบปัญหาด้านสุขลักษณะจากนก ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการอยู่อาศัยในภาพรวม (รัชภคิน ห่วงสีทอง, 2567)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม : สถานภาพทางเศรษฐกิจเป็นข้อจำกัดสำคัญในการเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพหรือต้องออกจากระบบการทำงานเนื่องจากการเกษียณอายุตามกฎหมาย (กนกอร ทองกลึง, 2560) การลดลงของรายได้สวนทางกับสภาพร่างกายที่ต้องการการพักผ่อนและการดูแลที่มากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความเปราะบางในการจัดการสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง

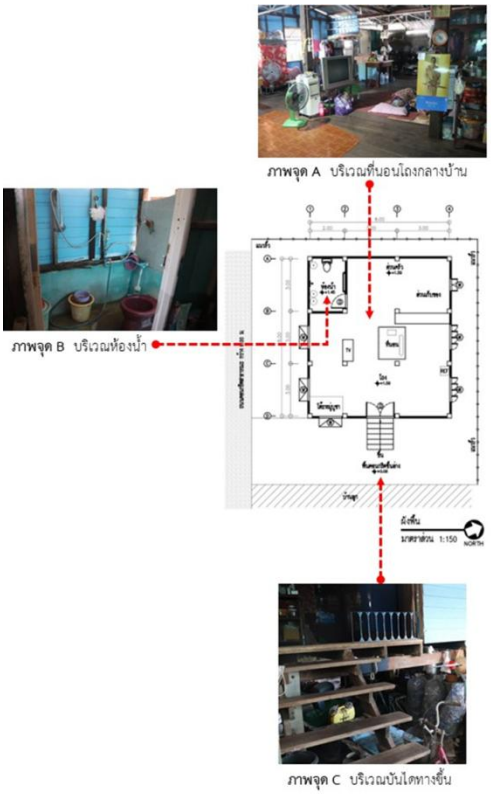
ผลการศึกษา

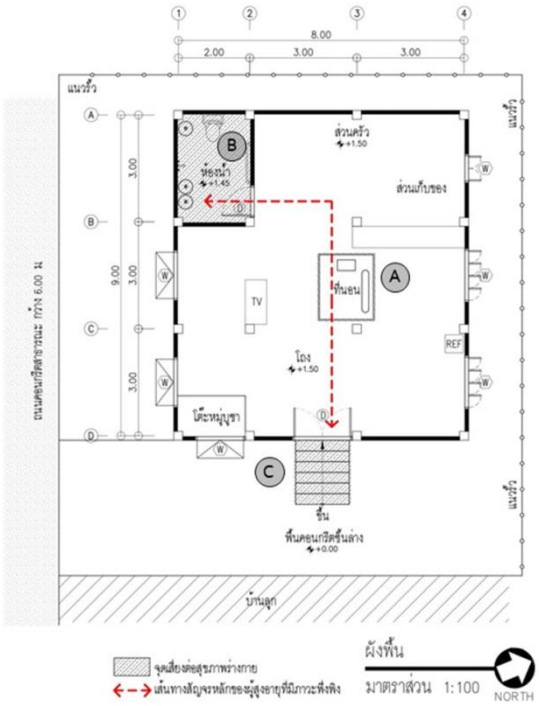
ผู้วิจัยทำการลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 7 กรณีศึกษาโดยการใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ และเก็บภาพถ่ายสถานที่จริง การทำรังวัดสถานที่จริง ทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตปัจจุบันของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างชัดเจน ในการเคลื่อนที่ภายในที่อยู่อาศัย มีทั้งรายที่สามารถเคลื่อนที่ด้วยตัวเองได้บ้างในบางรายเคลื่อนที่ด้วยวิธีการถัดและการคลานเข่า นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อน ใช้รถเข็น ส่วนรายที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ด้วยตัวเองได้เลยมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้ดูแลโดยการเคลื่อนที่จะต้องให้ผู้ดูแลอุ้มหรือประคองไปยังจุดหมาย โดยการสำรวจสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยมุ่งเน้นไปที่บริเวณจุดเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุที่ที่อยู่อาศัยเป็นหลัก เช่น บริเวณในห้องน้ำ ห้องนอน พื้นที่ต่างระดับ วัสดุพื้นผิว เป็นต้น ข้อมูลภาพถ่ายการสำรวจพื้นที่ และผังอาคารแสดง ดังตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลการสำรวจพื้นที่

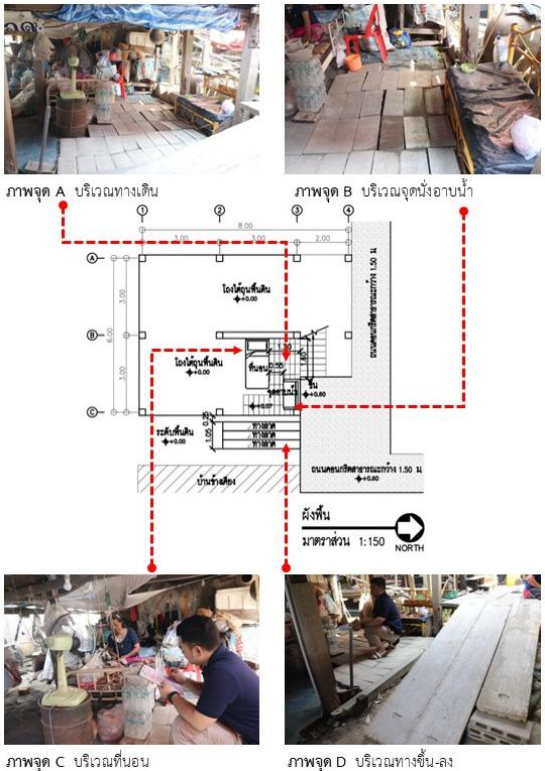
กรณีศึกษารายที่ 1	
	
กรณีศึกษารายที่ 2	
	

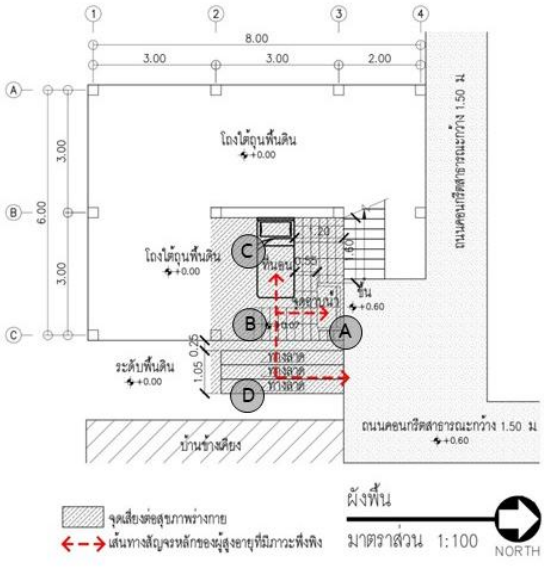
กรณีศึกษารายที่ 3

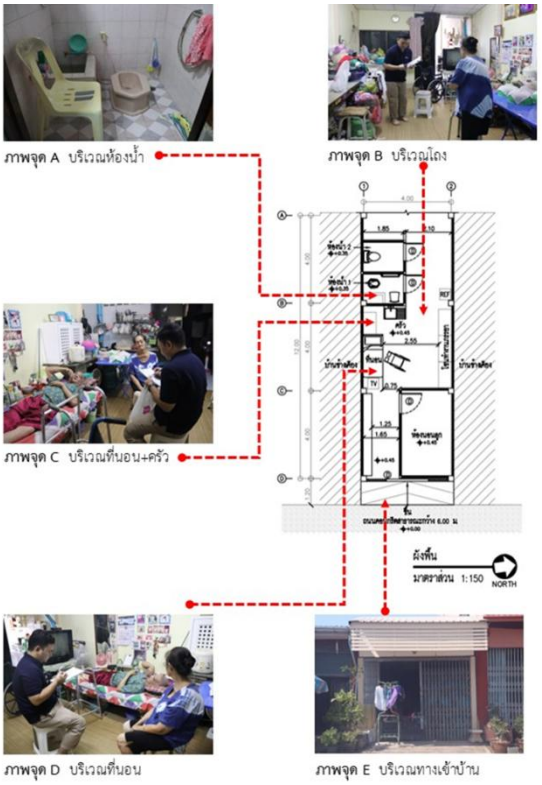

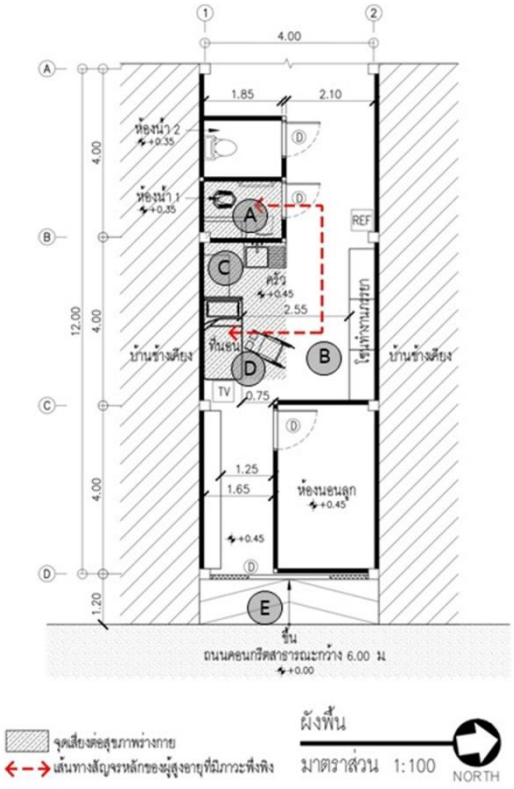
กรณีศึกษารายที่ 4

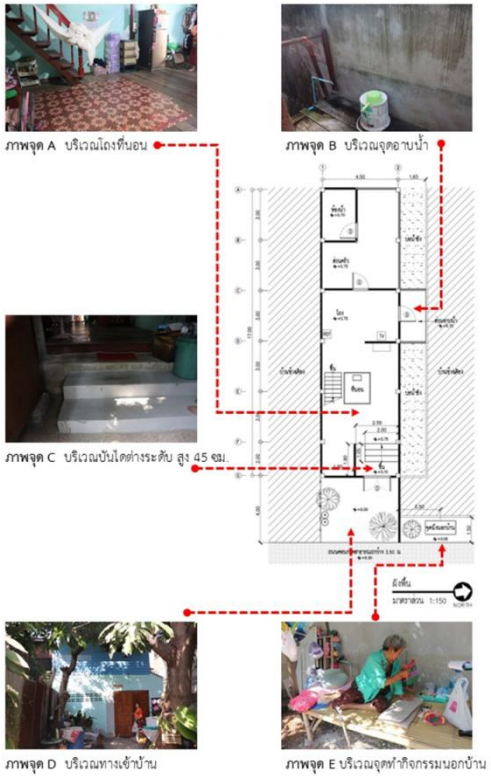

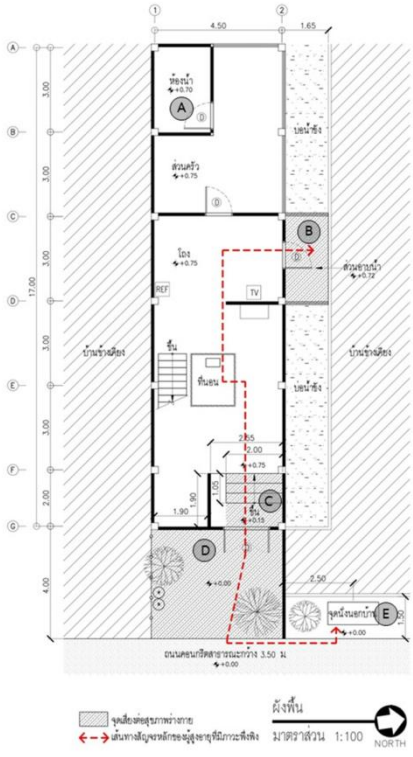
กรณีศึกษารายที่ 5

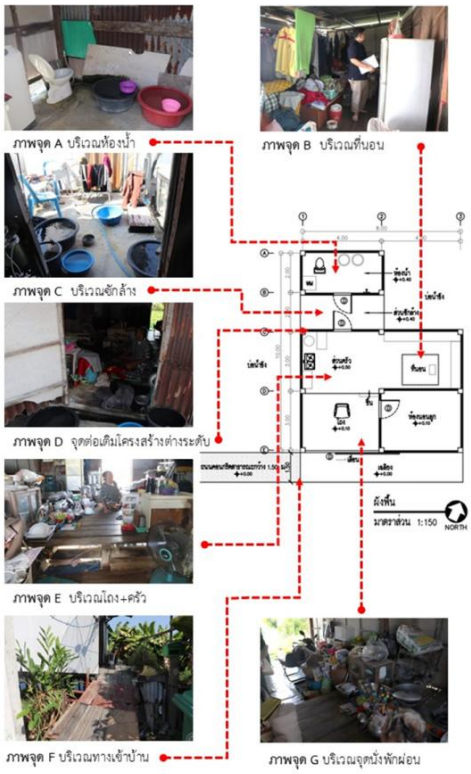
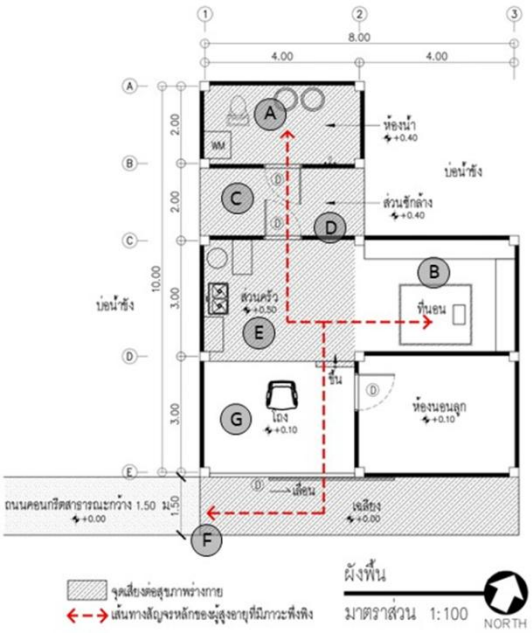

กรณีศึกษารายที่ 6

กรณีศึกษารายที่ 7	
	

ที่มา: เรียบเรียงโดย ผู้วิจัย

จากการลงสำรวจพื้นที่พบข้อมูลในด้านลักษณะทางกายภาพพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปี ไปจนถึงมากกว่า 80 ปี ซึ่งเกือบทุกรายประสบปัญหาโรคประจำตัวเรื้อรัง โดยเฉพาะโรคความดันโลหิตสูงที่พบมากถึง 6 ราย และโรคเบาหวานที่พบใน 4 ราย นอกจากนี้ยังมีโรคอื่น ๆ เช่น โรคหัวใจและโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง ข้อมูลที่สำคัญในเชิงการพึ่งพิง คือ ผู้สูงอายุทุกรายมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้อื่นทั้งในด้านการอุปโภคบริโภคและการเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ต้องนำมาพิจารณาในการออกแบบพื้นที่อยู่อาศัย ในส่วนของข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย พบว่า อาคารส่วนใหญ่มีพื้นที่ใช้สอยขนาดจำกัดไม่เกิน 100 ตารางเมตร และมีลักษณะเป็นอาคารสองชั้นมากกว่าอาคารชั้นเดียว ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการขึ้นลงบันได ประเด็นปัญหาที่สำคัญทางสถาปัตยกรรมคือ การพบจุดต่างระดับภายในบ้านในเกือบทุกกรณีศึกษา และโครงสร้างพื้นที่มีความหลากหลาย ทั้งพื้นไม้ พื้นคอนกรีตปูกระเบื้อง และพื้นคอนกรีตเปลือยในส่วนของห้องน้ำ ซึ่งวัสดุบางประเภทอาจมีความเสี่ยงต่อการลื่นล้มได้ง่ายเมื่อเปียกชื้น แม้ว่าส่วนใหญ่จะเริ่มมีการใช้สุขภัณฑ์แบบชักโครกเพื่อความสะดวกในการใช้งาน แต่ข้อค้นพบที่น่ากังวลที่สุดคือ ทุกกรณีศึกษายังไม่มีการติดตั้งอุปกรณ์ช่วยพยุงหรือราวจับในตำแหน่งที่สำคัญเลยแม้แต่รายเดียว สภาพการณ์ดังกล่าวบ่งชี้ว่า ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างปลอดภัย สรุปข้อค้นพบจากการสำรวจพื้นที่ดังตาราง 3

ตาราง 3 ข้อค้นพบจากการสำรวจพื้นที่

	ข้อค้นพบจากการลงสำรวจพื้นที่	กรณีศึกษารายที่ 1	กรณีศึกษารายที่ 2	กรณีศึกษารายที่ 3	กรณีศึกษารายที่ 4	กรณีศึกษารายที่ 5	กรณีศึกษารายที่ 6	กรณีศึกษารายที่ 7
ด้านร่างกาย และพฤติกรรม	เพศชาย					●		
	เพศหญิง	●	●	●	●		●	●
	ช่วงอายุ 60–69 ปี	●			●	●		
	ช่วงอายุ 70–79 ปี						●	●
	ช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป		●	●				
	เป็นโรคความดันโลหิต	●	●		●	●	●	●
	เป็นโรคเบาหวาน				●	●	●	●
	เป็นโรคโลหิตจาง	●						
	เป็นโรคหัวใจ		●					
	เป็นโรคไขมันในเส้นเลือด				●			
	เป็นโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง					●		
	เป็นโรคต่อมลูกหมากโต							
	ต้องพึ่งพิงทางการอุปโภคบริโภค	●	●	●	●	●	●	●
	ต้องพึ่งพิงทางการเคลื่อนไหว	●	●	●	●	●	●	●
ด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย	ขนาดพื้นที่อาคารไม่เกิน 100 ตร.ม.			●	●	●	●	●
	ขนาดพื้นที่อาคารเกิน 100 ตร.ม.	●	●					
	อาคาร 1 ชั้น	●				●		●
	อาคาร 2 ชั้น		●	●	●		●	
	มีจุดต่างระดับ	●	●	●	●		●	●
	พื้นดินปูแผ่นอิฐบล็อก				●			
	โครงสร้างพื้นไม้		●	●			●	●
	โครงสร้างพื้นคอนกรีต ปูกระเบื้อง	●				●		
	โครงสร้างพื้น (ห้องน้ำ) คอนกรีตเปลือย			●				●
	โครงสร้างพื้น (ห้องน้ำ) คอนกรีตปูกระเบื้อง	●				●		
	โครงสร้างผนังไม้	●	●					
	โครงสร้างผนังซีเมนต์บอร์ด			●			●	●
	โครงสร้างผนังคอนกรีตฉาบเรียบ ทาสี					●		
	โครงสร้างหลังคาสังกะสี			●				●
	โครงสร้างหลังคากระเบื้อง	●	●			●	●	
	สุขภัณฑ์แบบนั่งราบ					●		
	สุขภัณฑ์แบบชักโครก	●		●				●
	ไม่มีการติดตั้งอุปกรณ์ช่วยพยุง	●	●	●	●	●	●	●
ด้านเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	●	●	●	●	●	●	●
	ได้รับเบี้ยผู้สูงอายุ 600–1,000 บาท/เดือน	●	●	●	●	●	●	●
	มีรายได้จากเงินบำนาญ 20,000–50,000 บาท/เดือน		●					

ที่มา: เรียบเรียงโดย ผู้วิจัย

A: โครงสร้างเดิมของบ้านส่วนใหญ่มักไม่สอดคล้องกับข้อจำกัดทางร่างกายและพฤติกรรมการใช้งานในชีวิตประจำวัน นำไปสู่ความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและการหกล้มซ้ำซ้อน (กตัญญู หอสูติมา และคณะ, 2556)

B: กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการดำเนินโครงการปรับสภาพบ้านโดยเน้นการจัดพื้นที่ให้สอดคล้องกับประเภทความพิการและพฤติกรรมการใช้งานจริง (นภัคมน นิติวนะกุล, 2559)

C: ปัญหาด้านความมั่นคง แข็งแรง หลายครัวเรือนอาศัยอยู่ในบ้านที่ทรุดโทรม ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตตามข้อจำกัดทางร่างกายของผู้สูงอายุ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และการจัดวางพื้นที่ไม่เหมาะสม เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและการเจ็บป่วย (ณัฏฐ์พัฒน์ สุขสมัย, 2550)

ตาราง 4 สภาพปัญหาที่อยู่อาศัย

สภาพปัญหาที่อยู่อาศัย		ที่อยู่อาศัยกรณีศึกษา							ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)	อ้างอิงที่มา
		ราย ที่ 1	ราย ที่ 2	ราย ที่ 3	ราย ที่ 4	ราย ที่ 5	ราย ที่ 6	ราย ที่ 7		
	ADL	9	4	4	7	8	9	9		
1. วัสดุพื้นมีความลื่น		●				●		●	42.85	A,B,C
2. พื้นต่างระดับ/ผิวไม่เรียบเสมอ		●			●		●	●	57.14	A,B
3. พื้นชำรุดเสื่อมสภาพ							●		14.28	B,C
4. ทางลาดไม่สามารถใช้งานได้จริง					●				14.28	A
5. ราวกันตกชำรุดเสื่อมสภาพ							●		14.28	A,B
6. บันไดไม่ถูกต้องตามข้อกำหนด			●						14.28	A,C
7. ขาดอุปกรณ์ช่วยเหลือ		●	●	●	●	●	●	●	100	A,B
8. ไม่มีผนัง					●		●		28.57	A,B
9. ผนังชำรุด เสื่อมสภาพ				●					14.28	B,C
10. ไม่มีสุขภัณฑ์			●		●				28.57	A
11. จัดวาง/เลือกใช้ สุขภัณฑ์ไม่ถูกต้อง						●		●	28.57	A,B,C
12. การใช้งานพื้นที่ไม่ถูกสุขลักษณะ			●		●	●		●	57.14	A,B

ที่มา: เรียบเรียงโดย ผู้วิจัย

จากสภาพปัญหาที่อยู่อาศัย ดังตาราง 4 สภาพปัญหาที่พบมากที่สุด คือการขาดอุปกรณ์ช่วยเหลือหรือราวจับในทุกหลังคาเรือน (คิดเป็นร้อยละ 100) รองลงมา คือปัญหาพื้นต่างระดับและการใช้งานพื้นที่ไม่ถูกสุขลักษณะ (คิดเป็นร้อยละ 57.14) ปัญหาวัสดุพื้นที่ความลื่น (คิดเป็นร้อยละ 42.85) ปัญหาไม่มีผนัง ไม่มีสุขภัณฑ์ และการจัดวางเลือกใช้สุขภัณฑ์ไม่ถูกต้อง (คิดเป็นร้อยละ 28.57) และปัญหาพื้นชำรุดเสื่อมสภาพ ทางลาดไม่สามารถใช้งานได้ ราวกันตกชำรุดเสื่อมสภาพ บันไดไม่ถูกต้องตามข้อกำหนด และผนังชำรุดเสื่อมสภาพ (คิดเป็นร้อยละ 14.28)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สามารถจำแนกได้เป็น 3 ปัจจัย คือ

ปัจจัยด้านร่างกายและพฤติกรรม : ปัจจัยด้านร่างกายและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ได้แก่ สภาพร่างกายที่ถดถอย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อที่อ่อนแอลง อีกทั้งการมีโรคประจำตัว ทำให้มีความเสี่ยงสูงต่อการพลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุ และไม่มีสุขภัณฑ์ เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงได้รับการดูแลจากผู้ดูแล คือการใช้ผ้าอ้อมผู้ใหญ่แทนการเข้าห้องน้ำ จัดวาง/เลือกใช้สุขภัณฑ์ไม่ถูกต้อง และการใช้งานพื้นที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย : ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง มีความสำคัญต่อการเกิดอุบัติเหตุในการดำเนินชีวิตสูงมาก ได้แก่ วัสดุพื้นมีความลื่น พื้นต่างระดับ/ผิวไม่เรียบเสมอ

พื้นชำรุดเสื่อมสภาพ ทางลาดไม่สามารถใช้งานได้จริง ราวกันตกชำรุดเสื่อมสภาพ บันไดไม่ถูกต้องตามข้อกำหนด ขาดอุปกรณ์ช่วยเหลือ ไม่มีผนัง ผนังชำรุด เสื่อมสภาพ และไม่มีสุขภัณฑ์

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม : ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ได้แก่ รายได้ที่ไม่เพียงพอเนื่องจากผู้สูงอายุในกรณีศึกษาทุกรายไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้ประจำเดือนคือ รับเบี้ยผู้สูงอายุ 600–1,000 บาทต่อเดือนเท่านั้น และได้รับการดูแลจากลูกหลานเป็นหลัก มีค่าใช้จ่ายด้านการดูแลที่เพิ่มขึ้น และการขาดหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมส่งผลให้ไม่สามารถปรับปรุงหรือดูแลที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมได้ สะท้อนความเหลื่อมล้ำและความจำเป็นของนโยบายสังคมที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

ภาพ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพปัญหาที่อยู่อาศัย
ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปผลการศึกษา

สภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เกิดจาก 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยปัจจัยที่เป็นรากของปัญหา คือปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ที่ไม่เพียงพอ ค่าใช้จ่ายด้านการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น และการขาดหลักประกันทางสังคม เป็นข้อจำกัดสำคัญในการปรับปรุงและดูแลที่อยู่อาศัย เชื่อมโยงไปกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสะท้อนถึงความเสื่อมโทรมของวัสดุและโครงสร้างที่อยู่อาศัย พื้นต่างระดับ พื้นผิวลื่น ทางลาดและราวจับที่ไม่สามารถใช้งานได้จริง รวมถึงการขาดอุปกรณ์ช่วยเหลือที่เหมาะสม ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อความปลอดภัยและความสามารถในการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ และสุดท้ายปัจจัยด้านร่างกายและพฤติกรรม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ ขาดผู้ดูแลอย่างต่อเนื่อง และมีการใช้พื้นที่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะหรือไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุและการเจ็บป่วยซ้ำซ้อน ผลการศึกษาจึงชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุอย่างบูรณาการครอบคลุมทั้งมิติทางกายภาพ การดูแล และการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ปัจจัยหลักของปัญหาที่อยู่อาศัย คือปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม หน่วยงานราชการควรจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย โดยเร่งแก้ไขจุดเสี่ยงอันตรายในห้องน้ำและทางลาดตามหลักการการออกแบบที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับงบประมาณ เพื่อลดโอกาสเกิดอุบัติเหตุซ้ำซ้อนและยกระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงในระยะยาว

บรรณานุกรม

กนกอร ทองกลึง. (2560). *การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่พักอาศัยเพื่อลดความเสี่ยงต่อการหกล้มในผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชุมชนหัวตะเข้ จังหวัดกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. DSpace. http://dspace.bu.ac.th/jspui/handle/123456789/2770

กตัญญู หอสูติมา, เมธี พิริยการนนท์, บรรจง ภูละคร, และศิรินาถ ตงศิริ. (2556). *การปรับสภาพบ้านเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนพิการ.* สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.).

ช่อเพชร พานระลึก. (2558). *แนวทางการปรับปรุงและจัดทำต้นแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับงบประมาณ สำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลก.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นภัคมน นิติวนะกุล. (2559). *สภาพการอยู่อาศัยของคนพิการหลังการปรับปรุงบ้านในโครงการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/72163

ณัชพล ชูถม. (2564). *การประเมินลักษณะสภาพแวดล้อมและการวางแผนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุภายในโครงการ กรณีศึกษาอาคารอยู่อาศัยรวมสำหรับผู้สูงอายุ 5 โครงการ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. คลังปัญญาจุฬาฯ. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2021.510

ณัฏฐ์พัฒน์ สุขสมัย. (2550). *การปรับปรุงซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุตามโครงการนวัตกรรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/71291

รัชภคิน ห่วงสีทอง. (2567). *แนวทางการจัดการที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษาโครงการสวางคนิเวศ สภากาชาดไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/74112

สราวุฒิ ลาแพงศรี. (2553). *แนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยคนพิการในจังหวัดอุดรธานี กรณีศึกษา อำเภอหนองหานและอำเภอกุมภวาปี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/71573